

Univerzita Karlova v Praze

Husitská teologická fakulta

Vladimír Strejček

**Vztahy protestantských církví k muslimské menšině
v Rakousku**

**Relations of the Protestant Churches to the Muslim Minority
in Austria**

Autoreferát disertační práce

Praha, 2014

Předkladatel disertační práce Mgr. Vladimír Strejček

Doktorský studijní program: Teologie

Studijní obor: Husitská teologie

Školitel prof. PhDr. Luboš Kropáček, Csc.

Oponenti disertační práce:

.....

.....

.....

Obhajoba disertační práce se koná dne

v.....na.....

.....

.....

před komisí pro obhajobu disertační práce. Předsedou komise byl
jmenován

.....

Předseda odborové rady: Prof. ThDr. Jan B. Lášek, Dr. h. c., HTF
UK v Praze

Děkan fakulty: Prof. ThDr. Jan B. Lášek, Dr. h. c., HTF UK v Praze

Úvod

Předložená práce *Vztahy protestantských církví k muslimské menšině v Rakousku*, se zabývá vývojem a zejména současným stavem mezináboženských vztahů. V současnosti dochází k možnostem soužití a spolupráce pro Evropu v mnohém velmi příkladným.

První kapitola se převážně zabývá historickým pohledem na šíření islámu na evropském kontinentě. Osmanská říše zde hrála svou důležitou roli, převážně v expanzi Balkánem do střední Evropy. Osmanským útokům byla především vystavena habsburská monarchie. Avšak později se tento konflikt, stával celoevropským. Rozhodujícím obratem zde byla druhá bitva u Vídně roku 1683, která rozhodla o postupném oslabování turecké expanzivní moci. Osmanská říše přestala být viděna jako neporazitelná a postupně ve svých výpadech a územních nárocích musela ustupovat. Během doby se také měnil přístup evropských států k Osmanské říši. Začalo zde docházet k obchodním dohodám a vzájemným výměnám zboží, případně zadávání stavebních prací. Jako příklad zde může být

uvedena stavba železnice z Berlína do Istanbulu, nebo obchod mezi Rakouskem a Osmanskou říší. Možná určitým paradoxem dějin může být připojení Osmanské říše na začátku I. světové války na stranu Rakouska-Uherska.

Druhá kapitola se soustřeďuje na reformaci, vznik protestantských církví a vývoj jejich vztahu k islámu. Tento vztah sledujeme až do dnešní doby. Důležitou částí této kapitoly se stávají pohledy protestantských reformátorů na islám, hlavně Martina Luthera, Ulricha Zwingliho a Jana Kalvína. V některých jejich přístupech tyto reformátoři islám zcela zamítají, na druhé straně zde nacházíme snahu o pochopení učení islámu, včetně překladů Koránu. S postupem doby se do podvědomí Evropanů dostávalo kulturní a vědecké využití islámu.

Třetí kapitola *Islámská náboženská společnost v Rakousku – IGGiÖ a další islámské organizace* se zabývá důležitým rozhodnutím rakouské vlády akceptovat islám na oficiální úrovni. Za účelem této legalizace byl vydán Františkem Josefem I. v roce 1912 tak zvaný *Islamgesetz*. Jeho zavedením Rakousko uznalo

islám, podle hanafijského ritu, jako rovnoprávné náboženství na svém území. Byla to reakce rakouských vládních kruhů na zákonné uznání islámu na svém území. Tím se však také islám musel přizpůsobit určitým evropským požadavkům, hlavně v otázkách rodinného a trestního práva, jako polygamie a fyzické tresty. V Evropě to byl první krok k uznání náboženství, které nebylo křesťanské ani židovské, i když má s křesťanstvím určité společné prvky. Těmito prvky jsou uznání postavy Ježíše, reference v Koránu k postavě Panny Marie a také to, že islám je jeden z abrahámovských náboženství, vedle judaismu a křesťanství.

Tato kapitola také sleduje organizační vývoj islámu v Rakousku po druhé světové válce. Hlavně v sedmdesátých letech vznikají islámské organizace. Jedním z důležitých kroků v životě islámu v Rakousku se stal rok 1979, kdy byl islám uznán a registrován státem jako náboženská společnost a získal stejná práva jako ostatních 14 registrovaných církví a náboženských společností. Tím také došlo k uznání organizace

Islámského společenství v Rakousku – IGGiÖ. O deset let později, Rakouský ústavní soud zrušil omezení, které povolovalo praxi jenom hanafijského ritu.

Toto oficiální uznání vedlo k možnosti vyučování islámu na školách, včetně možnosti vzdělávání imámů. Také začaly veřejně pracovat další odnože islámu jako Šíitské kulturní centrum nebo vzdělávací hnutí Fethullaha Gülena v podobě *Friede-Institut für Dialog*. Také společnost alevitů se stala velmi činnou a v roce 2010 byla uznána jako státem uznané společenství. Zajímavou částí této kapitoly je studijní průzkum tureckých a bosenských muslimů v Rakousku z roku 2012. Zde tyto dvě skupiny dávají odpovědi na nejrůznější otázky ohledně života muslimů v dnešní rakouské společnosti.

Těžiště práce představuji v poslední IV. kapitole, která přináší osobní setkání a rozhovory s představiteli a vedoucími skupin ve Vídni, které v dnešní době mají živý kontakt s islámem. Je zde popsán vztah protestantských církví A. B. (luterská) a H. B. (helvétská), a samozřejmě většinové katolické církve a

také přístup některých představitelů a vedoucích činitelů islámských komunit. V rozhovorech můžeme najít jejich názory na přítomnou situaci islámu v Rakousku a také o jejich vzájemných vztazích a akcích, které společně pořádají. Vzhledem k tomu, že některé rozhovory probíhaly před volbami v Rakousku v září 2013, tak se u některých projevuje i tento vliv do jejich odpovědí.

Zde je třeba říci, že oceňuji vstřícnost, s jakou jsem byl přijat u všech, se kterými jsem se mohl setkat. Při těchto setkáních jsem navštívil představitele církví a hlavních islámských organizací. Setkal jsem se s křesťanskými duchovními, muslimskými imámy, univerzitními profesory a učiteli na islámských školách, s řádovými sestrami, nebo členy těchto společenství a církví. Mnoho kontaktů se uskutečnilo na doporučení těch, se kterými jsem jednal, takže okruh, se kterými jsem měl časem možnost se setkat, se během doby stále více rozšiřoval. Jsem přesvědčen o tom, že čím větší by byla možnost dalšího pobytu ve Vídni, tím by se okruh lidí, kteří mají kontakty s islámem, rozšířil ještě více. Jenom pro zajímavost bych rád uvedl některé informace.

Během mého ročního působení jako pastor *Vienna Community Church* v roce 2011 jsem měl možnost účastnit se setkávání duchovních nejen z křesťanských církví, ale i z islámských kruhů. Tento více než roční pobyt mě umožnil později pokračovat v navazování dalších kontaktů pro tuto disertační práci. Během týdenního pobytu ve Vídni v únoru a květnu a také měsíčního pobytu v září 2013, jsem měl možnost se setkat s těmi, jejichž slova zaznívají v této kapitole. Bylo to skoro 40 činitelů, kteří svými postřehy a názory do této kapitoly přispěli. Myslím, že právě jejich osobní názory, včetně nejnovějších a faktických informací, jsou důležitou částí této disertační práce. Také v některých případech jejich vztahy k Čechám nebo Moravě, vzhledem k tomu, že v jejich rodině zde někdo byl nebo se narodil, napomáhaly k velmi přátelským setkáním.

Rád bych zde také uvedl, že můj zájem o islám má delší kořeny. O islám jsem se zajímal již mnohem dříve, hlavně o jeho mystickou část – sufismus. S islámem jsem se seznamoval při několikaletém studiu na Chicagské univerzitě v USA, kde jsem studoval světová náboženství

a potom učení těchto náboženství také v kostelích různých denominací a organizací přednášel. Vzpomínám na návštěvu mešity v Chicagu, s profesorem semináře o islámu, kdy naším průvodcem po mešitě byl slavný americký boxer v těžké váze Cassius Clay, který byl muslimem: Muhammad Ali.

Rád bych se jen velmi krátce zmínil také o důvodech mého zájmu o náboženské dění právě ve městě Vídni. Ve Vídni jsem pobýval několik let od roku 1969 až 1973, kdy jsem zde studoval na konzervatoři a přitom pracoval v operetním divadle Raimundtheater. To byla dobrá příprava nejen ke zvládnutí německého jazyka, ale také k poznávání vídeňského a rakouského stylu života. Léta, která se vztahovala k této disertační práci, byl rok 2009 až 2010, kdy jsem studoval na Vídeňské univerzitě mezinárodní vztahy a islám. Mými profesory těchto předmětů, které se týkaly islámu, byli Rüdiger Lohlker, který vyučoval předmět *Asijský islám*, dále Gudrun Harrel, *Arabské dějiny* a také *Arabská společnost a politika*, Jürgen Weil, *Kultura a duch arabského orientu*, T. Mühlböck, *Islám, dějiny a politika*, T.

Winkelbauer, *Rakouské dějiny 1500 – 1918* a také *Reformace*, Klaus Davidowicz, *Kabbala a Andaluzie*, Otmar Höll, *Mezinárodní politika*, a G. Liedl, *Role islámu ve světové politice*. Návštěva těchto předmětů mi pomohla ještě více rozšířit své znalosti o islámu a jeho působení v dnešním globálním světě. Také rok 2011, kdy jsem působil jako pastor v anglicky mluvícím kostele Vienna Community Church, v Dorotheergasse v budově kostela reformované církve, mi umožnil se setkat s duchovními a představiteli různých denominací, včetně islámských imámů.

Ještě je třeba uvést, že knihy, které byly ke psaní disertační práce použity, byly v českém, německém a anglickém jazyce. Šlo zde o knihy českých autorů jako V. Veber a M. Hlavačka, M. Klapetek, J. Rychlík, L. Kropáček, M. Šesták, M. Mendel a B. Ostřanský, abych jmenoval některé z nich. Z německých autorů to byli R. Potz, S. Heine, R. Lohlker, F. Sanac, H. Ch. Huf, A. Franzen a další. Z anglických autorů bychom mohli uvést například jméno R. Donia, A. Francisco, A. Wheatcroft, W. Laqueur a další. Také byly použity výtahy

z webových internetových stránek. Práce s těmito materiály byla velmi poučná a pomáhala přibližovat situace a události z různých pohledů.

OBSAH

Seznam použitých zkratk

Úvod

1 Historická přítomnost muslimů v Evropě se zaměřením na Rakousko do roku 1912

1.1 Expanze Osmanské říše do 19. Století

1.2 Přítomnost islámu na Balkáně a na územích Bosny a Hercegoviny

1.3 Změna mentality na Balkáně

1.4 Vydání *Islamgesetz* 1912

1.5 První světová válka a rozpad monarchií

2 Rané postoje protestantských církví a vývoj vztahů k islámu od reformace po dnešek

2.1 Martin Luther (1483-1546)

2.2 Martin Luther a jeho pohled na islám

2.3 Ulrich Zwingli (1484-1531)

2. 4 Jan Kalvín (1509-1564)

2. 5 Kontakty a pohledy Evropy na Osmanskou říši

2. 6 Muslimové v Evropě po II. světové válce

3 Islámská náboženská společnost v Rakousku – IGGiÖ a další islámské organizace

3. 1 Vydání „Islámského zákona“, *Islamgesetz*

3. 2 Muslimové ve druhé Rakouské republice od roku 1945

3. 3 Islámská náboženská společnost – IGGiÖ a další muslimské organizace

3. 4 Federace alevitských společností (AFBF) v Rakousku

3. 5 Vzdělávání muslimů v Rakousku

3. 6 Mešity, modlitebny, sociální a kulturní centra

3. 7 Studijní průzkum tureckých a bosenských muslimů v Rakousku z roku 2012

4 Mezináboženské vztahy protestantských církví A. B. a H. B. a katolické církve k islámu v Rakousku

4. 1 Evangelické a katolická církev a jejich akce

4. 2 Vídeňská křesťansko-islámská letní univerzita 2008 (VICISU 08)
4. 3 Evangelické církve A. B. a H. B.
4. 4 Křesťanské iniciativy vůči muslimům
4. 5 Ekumenická spolupráce ve čtvrti Ottakring
4. 6 Integrační politika Magistrátu města Vídně
4. 7 Školství a možnost vzdělání muslimské mládeže
4. 8 Muslimská mládež
4. 9 Iniciativy žen
- 4.10 Iniciativy pro dialog: Hans Küng a Fethullah Gülen
- 4.11 „Mírový institut pro dialog“ (*Friede – Institut für Dialog*)
- 4.12 Platforma pro mezináboženská setkání – PFIRB
- 4.13 Bahá'í Center v Maroltingergasse 2
- 4.14 Setkání s prezidentem Islámské náboženské společnosti
4. 15 Setkání s profesorkou vídeňské univerzity Susanne Heine
- 4.16 Integrace jako vládní program

4.17 Mešity, kulturní centra a modlitebny

5 Závěry zhodnocení důležitých bodů disertační práce a možná aplikace pro dnešní dobu

5.1 Vztahy evropských křesťanů a muslimů během staletí

5.2 Katolíci a protestanti tváří v tvář islámu

5.3 Muslimové v Rakousku

5.4 Mezináboženské vztahy v praxi

5.5 Integrovační práce Magistrátu města Vídně

5.6 Možnost uplatnění rakouského přístupu k integraci jako vzoru

JMENNÝ REJSTŘÍK

SEZNAM PRAMENŮ, LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

SUMMARY IN ENGLISH

Návrh na uplatnění rakouského přístupu k integraci jako vzoru pro města i země

Potom co zde bylo uvedeno několik příkladů o tom, jak integrace v Rakousku pracuje, je třeba hledat hlavní příčiny tohoto úspěchu. I když stále se najdou lidé, kteří

budou vidět přistěhovalce jako někoho, kdo nepatří do struktury národního státu, přesto se v přítomné době nelze příchodu cizinců neboli migrantů vyhnout. V dnešní době, jsou hranice větší části Evropy, vzhledem k Schengenské dohodě otevřeny. V roce 2011 bylo účastníky Schengenské dohody 22 zemí. To znamená, že pohyb osob v tomto prostoru je volný, bez hraničních a pasových kontrol, i když může dojít k požádání o předložení průkazu totožnosti. To tak umožňuje jednodušší příchod migrantů, i když se zákony k jejich příchodu do některých zemí, včetně Rakouska, zpřísní. Je důležité zmínit, že občané zemí mimo země Schengenské dohody, musí mít schengenské vízum, aby mohli cestovat do zemí schengenského prostoru.

Nyní se podívejme trochu blíže na systém integrace přistěhovalců, který v Rakousku tak dobře pracuje a případně zda je možno využít některé jeho aplikace. Půjde zde o sestavení několika základních postupů, které rakouský systém při své práci na integraci používá.

Na následujících stránkách bych rád navrhl, jak případně použít těchto přístupů a postupů, aby bylo

dosazeno co nejlepšího výsledku k úspěšné integraci ve městech v České republice či jinde.

1 – Finanční a etická podpora státu

V Rakouském modelu zde stát hraje rozhodující úlohu. Je třeba si přiznat, že bez zájmu státu a jeho finanční pomoci, by integrační programy měst nemohly být uskutečněny. Na druhé straně si stát uvědomuje, že k zachování sociálního klidu a harmonie, je dobrá integrace přistěhovalců velmi důležitá. Ve skutečnosti stát vykonává první „krok“ k tomu, aby příchozí se mohli co nejrychleji v novém prostředí orientovat. K tomu je pomoc různých programů, hlavně v začáteční fázi příchodu velmi důležitá.

Z vlastní zkušenosti emigranta, jak v roce 1969 do Rakouska, tak následovně v roce 1988 do Německa a o rok později do Spojených států vím velmi dobře, jak těžké mohou být začátky v novém prostředí, a také i bez pomoci státních programů. Jestliže se k této situaci připojí počáteční neznalost jazyka, včetně finanční bezradnosti a nejistoty, mohou tyto nové začátky být

velmi náročné na celkovou situaci jednotlivce v mnoha směrech. Na druhé straně mohou upevnit vlastní vůli a odhodlání se adoptovat co nejrychleji v novém prostředí. Proto programy na pomoc nově příchozím mají velmi důležitou funkci se rychle adoptovat a stát se částí společnosti, do které takový člověk přišel.

Rakouský stát dává do programů integrace miliony eur, protože si uvědomuje, že v dlouhodobém výhledu je taková pomoc jistotou k tomu, že dojde co nejrychleji k postupné integraci nových příchozích. Zvláště důležité jsou tyto programy pro rodiny s dětmi a také velmi nápomocné pro matky. Na programu *Sousedky* neboli *Nachbarinnen* jsme mohli sledovat jak důležitá je pomoc pro matky s dětmi. Ať se jedná o vyjednávání na úřadech, dát zapsat dítě do školy nebo pomoc v době nemoci. Nemluvě o malé znalosti jazyka, kterou příchozí většinou mají. Například samostatná iniciativa v setkání řádových sester a muslimských sociálních pracovníků byla velmi důležitá mezináboženská aktivita, která se také zaměřuje na pomoc nově příchozím.

Z těchto uvedených příkladů je vidět, jak důležitá a zásadní je pomoc státu těm, kteří přichází z jakéhokoliv důvodu. Je třeba zdůraznit, že ve velké většině se jedná o přichozí, kteří plánují se v dané zemi nadobro usadit. S tímto vědomím může tak stát připravit podmínky pro jejich postupné zapojování do společnosti. Státní organizace také ví, že tyto dlouhotrvající projekty budou mít také vliv na novou generaci, která se bude již ve velké většině cítit částí nové společnosti, do které se narodila. Mohli jsme to vidět například ve školní docházce, kdy dochází ke smíšení několika etnických skupin, ať domácích, se studenty z rodin migrantů. Také požadavek nové generace, aby kázání v mešitách probíhala v německém jazyce, mluví zcela jasně o úspěchu integrace a zapuštění vlastních kořenů v nové zemi a akceptování jejího stylu života i když stále jsou udržovány hodnoty vlastní kultury.

2 – Integrovaní programy města

Jak jsme měli možnost z rozhovorů pracovníků Magistrátu Vídně vidět, důležitost úspěchu integračních programů závisí na přístupu města. Státní podpora, ať

finanční tak i zájem z nejvyšších míst, jak tomu bylo u státního sekretáře Sebastiana Kurze, se přenáší do práce města na integračních programech. Už ta skutečnost, že vytvoření speciálního oddělení magistrátu pro integraci nazvaného MA 17, dává městu velkou možnost samo vytvářet programy, které odpovídají jeho potřebám. Zde můžeme vzpomenout program s názvem *Svět je ve Vídni doma (Die Welt ist in Wien zu hause)*, o kterém mluvil zaměstnanec magistrátu Dr. Ibrič. Také důležitý program pro město Vídeň a i celé Rakousko je program nazvaný *Vídeň tě potřebuje (Wien braucht Dich)*, kdy se jedná o program státní policie, která chce získat členy právě z migrantských skupin, kteří tak mají znalost jazyka a zvyků jiné kultury. Také další zaměstnanec magistrátu Ing. Almer poukazoval na snahu programů magistrátu, které pomáhají k tomu, aby přistěhovalci neztratili svou kulturní a náboženskou identitu. Na to je zaměřen program *Wiener Integrationswoche*, který má za úkol sbližování obyvatel okresů s velkým počtem přistěhovalců za pomoci kulturních a náboženských programů.

Z těchto příkladů vidíme, jak je důležité, dát městům s větší populací migrantů možnost, aby sama mohla vytvářet své vlastní programy. Takové programy, které jsou „šité“ na míru přímo pro situaci daného města a jeho potřeb. Vídeňský magistrát má také programy pro své zaměstnance, kteří osobně navštěvují migranty a stávají se součástí jejich přítomnosti ve městě. V tomto přístupu je důležitou složkou lidský přístup a také úcta k jiným kulturám a zvykům. Tím tak dochází k osobní zkušenosti s jinou kulturou a jejími zvyky. Takovýto osobní přístup může také mnohem lehčeji řešit případné problémy, nebo vysvětlovat změny, které je třeba zavést. Viděli jsme to na příkladu několika iniciativ žen, jako to bylo při společném vysazování květin a bylin v zahradě. Tato tvořivá práce žen z několika různých kultur či náboženských vyznání má inspirující název *Tak voní různé kultury (So duften die Kulturen)*.

Z těchto příkladů vidíme, jak je důležité, aby město mělo volnost ve volbě a vytváření svých vlastních programů. Každé město má své specifické podmínky a

problémy. Proto je tak důležité, aby vládní podpora dávala městům možnost, si tyto programy sami vytvořit.

3 – Práce organizací a církví

Již založené organizace nebo církve a náboženské společnosti mají velkou možnost být v integraci a také ve vztazích s migranty velmi nápomocni. Velkou předností organizací či církví je to, že již mají určitou stálou strukturu s jistou pevnou členskou základnou. To jim umožňuje se zajímat jak o migranty, tak také běžné lidi ze svého okolí.

Jak jsme měli možnost vidět, ve Vídni je spolupráce křesťanských církví s muslimskými obcemi dosti rozšířená. Ať to byla práce kněze Martina Rupprechta, z pověření vídeňské arcidiecéze, nebo iniciativa W. Bartsche v okrese Ottakring. Toto jsou jenom dva příklady za mnohé jiné, které se spoluprací na mezináboženském poli zabývají. Také je třeba zmínit práci evangelického faráře Johannese Witticha, který je pověřen vedením evangelických církví A.B. a H.B. ke styku s muslimskými přistěhovalci. Jeho mnohaletý styk

s muslimskými obcemi je rozšířen i na osobní setkání a přátelství s muslimskými občany. Dalším příkladem pomoci od organizace jakou je IGGiÖ můžeme vidět v jejím sponzorování Islámského gymnázia, které navštěvují děvčata a chlapci z různých muslimských kultur.

Z těchto příkladů vidíme, jak velkou pomoc mohou nabídnout různé organizace včetně církví. Jejich existenční stabilita a také znalost místních poměrů, může být velmi důležitým „mostem“ ve vytváření přátelských vztahů mezi kulturami a generacemi. Zde můžeme uvést organizaci s názvem *Mírový-institut pro dialog (Friede-Institut für Dialog)*. Tento institut se snaží o spojení islámu s dnešní dobou, hlavně kdy se jedná o vědu a vzdělání. Jsou zde pořádány přednášky o různých náboženstvích, filozofiích, kulturách, ale také z politického života. Jeho posláním je obohacovat informacemi z různých směrů veřejnost.

Zde vidíme, jak velkou roli mohou hrát organizace, které jsou zaměřené na vzdělávání svého okolí. Ty také mohou poskytovat informace, které jsou velmi

nápomocné těm, kteří se v zemi nebo ve městě jako noví příchozí neumí ještě orientovat.

Na tomto místě je třeba také zmínit důležitou aktivitu Thomase Fiedlera. V roce 2003, založil skupinu *Plattform pro mezináboženská setkání (Plattform für interreligiöse Begegnung)*. Jde o setkávání věřících z různých náboženských směrů, ať jsou to katolíci, buddhisté, muslimové, protestanti, židé, hinduisté, učitelé, profesori, zaměstnanci Magistrátu nebo kdokoliv jiný. Hlavním cílem je při těchto setkáních odbourávat náboženské nebo kulturní předsudky, které spíše lidi rozdělují, než sblížíjí. Neznamená to přestat respektovat vlastní víru, ale naopak, být ochoten o ní s druhými diskutovat a také získávat informace o jiných tradicích, které ve Vídni existují a lidé se s nimi běžně setkávají. Jde o setkávání v přátelské atmosféře, většinou v kostelích nebo místnostech těchto náboženských skupin.

Takovýto tolerantní přístup, který je podporován městem Vídně, zlepšuje vzájemné vztahy. Tento model lze praktikovat v každém větším městě, kde se setkávají

různé kultury nebo rozdílné náboženské skupiny. Výhoda těchto setkání je v tom, že v době nedorozumění, nebo médiemi vyvolané neinformovanosti, mohou ti, kteří jsou částí těchto setkání vysvětlovat vzniklé problémy a docházet tak k uklidnění situace. Dialog a vzájemná osobní setkávání mají vždy větší důraz a pochopení, než zprávy získané ze zdrojů, které nevědomky mohou šířit mylné informace. Takováto setkání nemusí být jenom mezi věřícími skupinami, ale mohou se praktikovat mezi jakýmkoliv skupinami s různým zaměřením. Největší hodnota v těchto setkáních je vzájemný dialog a naslouchání druhému.

4 – Životní prostředí a komunita

Všichni si dovedeme představit, jak důležité je prostředí ve kterém žijeme pro náš život. Znalost tohoto prostředí vytváří i v nás samých určitou myšlenkovou a psychickou stabilitu. Toto prostředí má velký vliv na nás samotných, ale také my sami můžeme mít kladný vliv na prostředí, ve kterém žijeme. Proto vliv prostředí může ovlivňovat naše rozhodnutí a naše tvořivé myšlení.

Příjemné prostředí a přátelští lidé vytváří prostředí, ze kterého neradi odcházíme a rozhodně se rádi vracíme.

Zde můžeme vzpomenout práci muslimského poslance Al-Rawiho, který se snaží svými rozhodnutími zpříjemnit život obyvatel Vídně. Jde zde o projekt v nové čtvrti Aspernu. Zde má vyrůst nové sídliště, včetně sociálních bytů. Město se zde snaží probudit zájem nejrůznějších sociálních vrstev, aby se do této čtvrti stěhovali. Ať jde o doktory, soukromníky, řemeslníky, právníky, migranty, nebo kohokoliv jiného. Hlavní myšlenkou je, aby zde docházelo k interakci nejrůznějších vrstev obyvatelstva, včetně muslimů, nebo věřících jiných náboženství. Dokonce zde bude postavena budova pro duchovní aktivity, pro věřící různých vyznání, ať jsou to křesťané, muslimové, židé, buddhisté nebo kdokoliv jiný. Toto sídliště by mělo být důkazem spolužití různých kultur a náboženského vyznání, které by zde žily v přátelském ovzduší.

5 – Přístup a snaha jednotlivce

Velmi důležitým bodem v integraci je vlastní přístup a odpovědnost jedince, zda vyvine sám úsilí této integraci napomáhat. Nejde jenom o vzdělávání jedince, ale také o jeho vlastní snahu být částí nové společnosti, ve které v přítomné době žije. Někdy se stává, že právě na začátku, jestliže zde nejsou organizace, na které by se příchozí mohl obrátit, tak potom pomoc hledá výhradně ve své komunitě. Jestliže tento vztah pokračuje i do budoucna, může tak dojít k uzavření se nebo obklopení se výhradně svými krajany. To je situace, která později vytváří ghetta, nebo uzavřené ostrůvky stejné národnosti a stejného jazyka, které pak neprojevují zájem o integraci v podobě dalších setkávání, nebo vyhledávání městem nabízených programů.

Sám jsem tuto situaci mohl vidět, když jsem několik let studoval na Chicagské univerzitě. Některé části Chicaga byly tvořeny českými emigranty z doby po druhé světové válce, anebo po komunistickém získání vlády po roce 1948. Celé ulice, domy, nebo obchody, byly ve skutečnosti v rukou českých emigrantů, kteří zde žili příjemný život ve své komunitě a mezi svými přáteli.

Zvláště pro starší generaci to byl ostrov bezpečí, ze kterého neměli zájem ani touhu vycházet, neboť jejich znalost anglického jazyka byla minimální. Ve skutečnosti v této komunitě jej vlastně nepotřebovali. Z toho vyplývá, že i zájem o jakousi integraci zde byl vlastně neexistující.

Proto je tak důležité, aby jedinec sám měl snahu a vůli se stát částí celé společnosti i když to mnohdy nemusí být jednoduché, ani příjemné. Avšak úsilí, které jedinec vynaloží do snahy se integrovat, ať je to seznamování se s lidmi z většího okolí, docházení na nejrůznější kulturní a vzdělávací akce, včetně případných návštěv náboženské obce, to vše mu pomáhá v dalším postupu. Ulehčuje to možnost většího uplatnění, mluvit jazykem země, ve které přistěhovalec žije a také být ve větším styku s běžným obyvatelstvem. Samotná snaha o vlastní integraci má také velmi kladný dopad na psychický stav jednotlivce, kdy jeho situace se stává nejen jistější, ale také poznává možnosti, které může v dobrém slova smyslu využít pro svůj osobní růst a vytvářet větší jistoty ve svém životě.

6 – Snaha o začleňování cizinců v ČR

Nyní pravděpodobně nastává otázka, jak by se mohly využít zkušenosti z rakouské integrační politiky také v České republice. Měl jsem možnost se na Magistrátu města Prahy setkat s několika pracovníky, kteří na této problematice pracují. Zde jsem se setkal s Boženou Fílovou, a Mgr. Janou Hajnou, které v tomto případě na úrovni magistrátu nejen řeší problémy Romů, ale také jim velkou měrou v integraci pomáhají. Možná hned na začátku je nutné srovnání. V Rakousku probíhají integrační programy již po mnoho let. V Praze jsou tyto programy o mnoho let mladší. Jedním z důvodů pro jejich vznik byla doba po Sametové revoluci, kdy do České republiky začal proudit větší počet cizinců, nejen z Evropské unie, ale také z muslimských států. Například Rada vlády pro záležitosti Romské menšiny, která se skládá z romských i neromských členů, byla zřízena v září roku 1997. V roce 2011 byla zmocněnkyní pro lidská práva jmenována Mgr. Monika Šimůnková. Ta je také koordinátorka programu *Dekáda romské inkluze 2005-2015*. Tento program je závazkem dvanácti států

k řešení romských komunit. Iniciativa spojuje zúčastněné vlády, mezinárodní instituce a romskou občanskou společnost v procesu plnohodnotného začleňování Romů, a to především v oblasti vzdělání, bydlení, zdraví a zaměstnanosti. (www.vlada.cz/dekada-romske-inkluzi).

Podle pani Mgr. Hajné je třeba zdůraznit kladný přístup města Prahy, které vytvořilo komisi pro oblast národnostních menšin a integrace cizinců na území města Prahy. V letech 2014-2015 bude vyhotovena analýza pro integraci v Praze. Je třeba dodat, že na setkáních zaměstnanců magistrátu s tímto problémem průběžně pracují. Sám jsem měl možnost se některých setkání pracovníků a ředitelů tohoto programu zúčastnit.

Mgr. Majdulin Oostrom, pracuje na integraci většinou arabské menšiny a také pro různá vyslanectví arabských států. V pobočce v Lužinách pořádají kurzy českého jazyka. Účastníci jsou většinou ze smíšených manželství. Pořádají zde různá setkání jako například pravidelný *Arabský večer*, který je otevřen i veřejnosti. Podle jejích slov je v Praze magistrátem založeno deset integračních center. 75% jich financuje EU a zbytek připadá na

Českou republiku. Práce integračního centra spočívá hlavně v hledání zaměstnání, pořádání kurzů češtiny anebo při řešení právních situací a vztahů. Většina přicházejících arabských emigrantů je mimo země EU. Nejvíce jich přichází ze Sýrie a z Palestiny. Magistrát spolu s různými organizacemi vytváří koncepci pro integraci cizinců. Ten by měl být hotový v roce 2014.

Ředitelka Bc. Pavla Jenková mě provedla budovou magistrátu v Žitné ulici. Přichází sem cizinci z různých zemí. Ať z EU tak z arabských zemí jsou přichozí hlavně ze Sýrie, Egypta, Maroka, Tunisu a dalších. V přítomné době žije v Praze přibližně 120.000 cizinců, kteří nejsou ze států Evropské unie. Magistrát jim nabízí kurzy češtiny. Věk je většinou mezi 20 až 30 lety. Počet mužů a žen je přibližně vyrovnán. Také se pro ně pořádají programy jako je mini golf, volejbal, chodí společně na koncerty, přednášky, anebo připravují společné pohoštění. Jde hlavně o to, aby lidé neměli strach se mezi sebou seznamovat a také se stávali částí české společnosti. Je zde velká snaha začleňovat muslimské ženy do zaměstnání. Většinou centrem prochází přes dva

tisíce lidí z různých zemí. Paní ředitelka Jenková poukázala na poradnu pro integraci v Opletalově ulici č. 6.

Z těchto setkání je možno sledovat, že Magistrát města Prahy má připraveny své programy, kterými se snaží nabízet aktivity, které jsou po příchodu do nové země nejdůležitější. Těmi jsou v první řadě vyučování češtiny a snaha získat zaměstnání. Oproti Rakousku, kde podobné programy jsou již roky zavedené, je důležitá snaha Magistrátu Prahy co nejdříve reagovat na vzniklou situaci posledních let. Do roku 2012 se integraci na lokální úrovni věnovaly většinou neziskové organizace, kterým však scházela koordinovanost. Bylo třeba přistoupit k novému projektu, který by byl podporován městem. *Výroční zpráva za období 2012-2013*, byla vydána Integročním centrem Praha (ICP), které vzniklo v roce 2011. Zpráva informuje o práci svých center na území města Prahy. Tato centra začala vznikat již od roku 2009 pro státní příslušníky tak zvaných třetích zemí. Ve zprávě popisují pobočky ICP dosti podrobně své aktivity

zaměřené na cizince a nabízené pomoci, včetně kulturních akcí, které pro ně pořádaly.

Závěrem je možno uvést, že je zde dosti velká možnost dalšího přílivu cizinců do České republiky. Tito mohou volně přicházet jak ze zemí EU, tak také ze zemí arabské, postsovětské nebo balkánské části světa. Situace posledních let tomu nasvědčuje, že zde může docházet ke stále většímu růstu nových přistěhovalců. Proto je třeba, aby Česká republika postupně vytvářela podobné integrační programy, jako má Rakousko, ale nejen na úrovni Magistrátu, ale i na úrovních organizací a registrovaných církví. Takováto pomoc bude mít širší základnu aktivit a také bude prospěšná i na úrovni vytváření osobních přístupů k existenci nových příchozích do České republiky.

Početné úkoly a odpovědnost na tomto poli také čekají na církve, katolíky, evangelíky, husity a další křesťany, ve svém přístupu jak se vyrovnat i se zdejší muslimskou menšinou. Rakouský příklad lze brát v řadě ohledů a příkladů k poučení.

Seznam pramenů, literatury a jiných zdrojů

Prameny

Islamgesetz, 15. Juli 1912, §159, betreffend die Anerkennung der Anhänger des Islams nach hanefitischem Ritus als Religionsgesellschaft.

Stadt Gottes, Zeitschrift der Steyler Missionare, Mai 2013-07-02

VICIRoTa Manifesto, Vienna International Christian-Islamic Round Table, October 2008

Sekundární literatura

The BIBLE, American Bible Society, New York, 1971, ABS-1985-120-Na-24

BRANDSTÄTTER, Ch., TREFFER, G., a kolektiv, *Stadt Chronik Wien*, 1986, Verlag Christian Brandstätter Wien-München, ISBN 3-85447-229-3

BARTSCH, Wolfgang. *Den Weg des Dialogs wählen*, Impressum 2009

CLARK, Christopher. *The Sleepwalkers. How Europe Went to War, 1914*, Harper 2013

DONIA, R. J., FINE, John, Jr., *Bosna and Hercegovina: A Tradition Betrayed*, Columbia University Press, New York 1994

Evangelische Kirche A. B. und H. B. in Österreich, *Respektvoll miteinander Evangelische Christen und Muslime in Österreich*, Evangelischer Presseverband, Wien 2012, ISBN 978-3-85073-279-6

FRANCISCO, Adam. *Martin Luther and Islam*, IDC Publishers, Martinus Nijhoff Publishers and VSP (Netherlands), ISBN 978-90-04-16043-9

FRANZEN, August. *Malé dějiny církve*, translation M. Rynešová, Karmelitánské nakladatelství, s. r. o. Kostelní vydří, 2006, Original title *Kleine Kirchengeschichte*, ISBN 80-7195-082-3

HARENBERG, Bodo. *Kronika lidstva*, Fortuna Print Praha 1994, ISBN 80-85873-19-2

HEINE, Susanne, LOHLKER Rüdiger, POTZ Richard. *Muslime in Österreich*, Tyrolia-Verlag-Innsbruck-Wien, 2012, ISBN 978-3-7022-3025-8

HEINE, Susanne, PAWLOWSKY, Peter. *Moderní průvodce křesťanstvím*, Vyšehrad 2012, překlad H. Medková, originál Die christliche Matrix, ISBN 978-80-7429-249-1

HENRICH, Sarah, a BOYCE, James. *Martin Luther-Translations of Two Prefaces on Islam: Preface to the Libellus de ritu at Morkus Turcorum 1530, and Prefaceto Bibliander's Edition of the Qur'an 1543*, Copyright 1996 by Word and World, Volume XVI, Number 2, Luther Seminary, St. Paul, MN

HUF, Hans-Christian. *Vzestup a pád mocných říší*, Alpress, Frýdek-Místek 2008. Z německého originálu přeložil Hejzlar Z., *Von Aufstieg und Fall grosser Reiche II*, ISBN 978-80-7362-647-1

KLAPETEK, Martin. *Muslimské organizace v Německu, Rakousku a Švýcarsku*, Centrum pro studium demokracie a kultury 2011, ISBN 978-80-7325-264-9

KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*, Vyšehrad Praha 2003, ISBN 80-7021-613-1

KROPÁČEK, Luboš. *Náboženské pole muslimských přistěhovaleckých komunit*, Kolektivní monografie Havelka, Miloš a kolektiv, *Víra, kultura a společnost*, Červený

Kostelec: P. Marvart 2012, ISBN 978-80-7465-053-6, str. 127-146

MENDEL, M., OSTRÁNSKÝ, B., RATAJ, T. *Islám v srdci Evropy*, vydala Academia Praha 2007, ISBN 978-80-200-1554-9

MacMEEKLIN, Sean. *July 1914: Countdown to War*, Basic Books

MacMILLAN, Margaret. *The War that Ended Peace*, Profile Books 2013

NEWEKLOWSKY, G. *Die Bosnách-herzegowinischen Muslime*, Vieser Verlag 1996,

PICKART, Heinz, PICKART, Louise. *The Vienna Community Church*, Eigentümer, Herausgeber und Veleger, 2008

POTZ, Richard. *100 Years of Austrian Legislation on Islam*, Federal Ministry for European and International Affairs 2012

RYCHLÍK, J. a kolektiv, *Mezi Vidní a Cařihradem*, Vyšehrad Praha 2009, ISBN 978-80-7021-957-7

SANAC, Fuat. *Der Islam – Kultur und Geschichte Wirtschaft und Wissenschaft*, Fay Austria, 2009

SCHWARZ, Karl. *Historische und religionsrechtliche Bemerkungen anlässlich des Hundertjahrjubiläums des österreichischen Islamgesetzes*, Manuskript für der Zeitschrift „Amt und Gemeinde“ 2012/13, H.3

ŠESTÁK, M., TEJCHMAN, M., a kolektiv, *Dějiny Jihoslovanských zemí*, nakladatelství Lidové Noviny, 1998, ISBN 80-7106-266-9

TUFAJL, Abú Bakr Ibn. *Živý, syn bdícího*, Academia Praha 2011, přeložil Ivan Hrbek, ISBN 978-80-200-1912-7

VEBER, V., HLAVAČKA, M. *Dějiny Rakouska*, nakladatelství Lidové Noviny 2002, ISBN 80-7106-491-2

WHEATCROFT, Andrew. *Nepřítel před branami*, vydalo nakladatelství Slovart 2010, translation Petra Andělová a Jitka Jeníková, ISBN 978-80-7391-427-1

Wiener Zeitung, 24. 4. 2012

Internetové odkazy

Afro-Asiatik Institute www.aai-wien.at

Bujnochova, Anna, *Sarcenos Contra: Obraz islámu v křesťanství středověku a raného novověku*,

<http://www.iliteratura.cz/clanek/17203/contra-saracenos-obraz-islam-u-v-krestanstvi>

www.christian-islamic-encounter.at

Časopis *Der Islam*, www.derislam.at

Friede Institut für Dialog, www.derfriede.at

Informace o integraci v Rakousku, www.integration.wien.at

IGGiÖ, *Österreichische Imame-Konferenz*, 2006,
www.derislam.at

LEE, Frances. *Calvin on Islam*, Publisher by Lamp Trimmers
2000, www.dr-finlee.org calvislam.pdf.

MARSCHALEK, M. *Kontaktstelle für christlich-islamische Begegnung*, ORF, at, www.pfarre-nfh.at

Religious education, www.interfaithtour.com

www.nachbarinnen.at

www.pfirb.at

www.ecoquest.com

FISCHER missionary <http://en.wikipedia.org/wiki/Mary>

The Washington Times, 11. Února, 2013, *A Saudi-inspired all-faiths hub*, www.washingtontimes.com/news/2013/feb/11/

Willkommen in der Reformierten Stadtkirche Wien – Innere Stadt, www.reformierterstadtkirche.at

VICISU 08, 2008, www.vicisu.com

Vídeňská arcidiecéze, www.erzdioezese-wien.at

SUMMARY

Vztahy protestantských církví k muslimské menšině v Rakousku

Relations of the Protestant Churches to the Muslim Minority in Austria

The thesis deals with *Relations of the Protestant Churches to Muslim Minority in Austria*. The focus is made on the present relations and integration of the Muslim community into Austrian society, specifically in Vienna. Attention is paid to the obvious ecumenical concept of opinions and a fruitful cooperation in this field between the Protestant Churches and the majoritarian Catholic Church of Austria.

The first charter deals mostly with the historical part, how Islam was expanding into some European territory. The turning point is the battle of Vienna in 1683. In this battle the Turks suffered a historical defeat. This victory of the Christian army stopped the further expansion of Islam into the Central and Western part of Europe. For centuries the Habsburg Empire played an essential role in

the fight with the Ottoman Empire. On the other hand, even during this time some commercial and diplomatic connections between these two empires were going on. In the 19th century the peaceful side of their relations was increasing to reach even the level of a military alliance in the First World War.

The second chapter deals with the start of the Reformation, by Martin Luther and other reformers. It also concentrates on how the reformers like M. Luther, U. Zwingli and J. Calvin were expressing their sharply critical views about Islam. Mostly they rejected its teaching a heretical, on the other hand especially M. Luther was trying to learn more about Islam. Especially he gave support to publishing a translation of the Koran in order to learn more about this religion from its text. Along with the further development of political relations and understanding mentality of Islam, the Protestant Churches have adopted their attitudes. Nowadays, they practice politics of dialogue and meaningful cooperation.

The third chapter concentrates on the Islamic Religious Society in Austria and also other Islamic

groups which are active in today's Austria. This chapter also deals with adoption of the *Islamgesetz* or the Legislation on Islam signed in 1912. In adopting the Islam Act of 1912, Austria created unique conditions for integrating Muslims in Austrian society. The Islam Act established the basis for the official recognition of Islam as a religious denomination in Austria. This approach reflects the efforts undertaken by the State towards peaceful and constructive coexistence irrespective of origin, religion, culture of people living in Austria. On the other side, the Austrian State expects legally recognised religious communities to contribute towards preventing inter-faith and inter-ethnic conflicts.

In May 1979 was established the *Islamische Glaubensgemeinschaft in Österreich* or die Islamic Community in Austria (IGGiÖ). This Islamic Community enjoys the position of statutory body under public law.

The main point of the thesis is in the fourth chapter. It presents my personal interviews in Vienna with over 30 representatives and believers of the Protestant Churches

as well as the Catholic Church, and also the views of Islamic leaders. All of them speak about their religious cooperation and common actions which are taking place among these different denominations. Among those who express their views among others are professors Dr. Susanne Heine, Dr. Rudiger Lohlker, Dr. Richard Potz, researcher Dr. Bernhard Perchinig, Catholic priests Mag. Christoph Matyssek, Mag. Martin Rupprecht, Dr. Norbert Rodt, bishop of the protestant Lutheran Church Dr. Michael Buenker, priest of the Calvinist Church Johannes Wittich, representatives of the Islamic Religious Society President Dr. Fuat Sanac, spokeswoman Carla Amina Baghajati, directorin of the Islamic School Mag. Zeynep Elibol and many others. Also important are views of the representatives of the Vienna Magistrate like Dr. Almir Ibric order Mag. Stefan Almer. They speak about the cooperation of the Magistratge with Islamic groups and also about integration of the Muslims into Austrian society.

The fifth and last charter evaluates the approaches of the cooperation among the Protestant churches and the

Catholic Church with the Islamic Religious Society and other Islamic groups. The point is, that in today's world, there is a need for cooperation and mutual friendly relations. Especially the churches should be an example of good will, to eliminate any misunderstanding which might create unnecessary problems or even preach hatred.

Last chapter also deals with the proposal, how the example of the cooperation of different denominations and religious groups with the city authorities might work in other cities. The importance is given on the structure, which is used by Vienna's Magistrate. This kind of structure and cooperation might help the integration of different ethnic groups and believers to become part of the society, in which they came.

Today, as probably more than anytime before, we have to realize how important it is to cooperate together in a peaceful and harmonious manner. To cooperate together and learn from each other. This means for us to be faithful to our Christian faith and values in living together with our neighbours and new co-citizens.

